

Lähivertailujen alkuvaiheita

HANNU REMES

Itä-Suomen yliopisto

Tiivistelmä. Vuonna 1982 käynnistettiin suomalais-virolainen tutkimushanke Suomen ja viron kieliopillinen vertailu, jossa pidettiin tarpeellisenä erottaa kaksi osakokonaisuutta: 1) suomen ja viron rakenteellinen vertailu ja 2) oppimisvaikeuksiin liittyvä virheanalyysi. Hankkeen toimintamuotoja oli yhteisten seminaarierien järjestäminen Suomessa ja Virossa. Suomessa alettiin järjestää viron kielen opetusta antavissa yliopistoissa vuodesta 1983 lähtien virheanalyysiseminaareja, joissa käsiteltiin teoreettiselta ja käytännölliseltä kannalta suomen ja viron kielisuhteita sekä virheaineistoa, jota lehtorit olivat keränneet. Vuonna 1989 kokoontumisten nimi vaihtui kontrastiiviseksi seminaariksi. Ensimmäinen *Lähivertailuja*-julkaisu ilmestyi 1985 ja sisälsi pääosan Joensuun yliopiston tutkimusasemalla Mekrijärvellä pidetyn seminaarin esitelmistä. Alkuvuosina *Lähivertailujen* sivumäärä pysytteli alle sadan, mutta 1990-luvulla, Viron itsenäisyyden palaututtua, kasvoi seminaarien osallistujajoukko ja samalla artikkelitarjonta, joten julkaisuista tuli paksumpia ja monipuolisempia. *Lähivertailuja* on sikäli harvinaislaatuinen julkaisusarja, että sen osat ovat ilmestyneet Suomessa kuuden ja Virossa kahden eri yliopiston toimitteissa. Vuodesta 2010 nimeltään kaksikielisiä *Lähivõrdlusi*, *Lähivertailuja* -kokoelmia on julkaissut Viron soveltavan kielitieteen yhdistys, Eesti Rakenduslingvistika Ühing.

Avainsanat: kielitypologia; toisen kielen oppiminen; kontrastiivinen kielentutkimus; virheanalyysi; viro; suomi

Suomalais-virolainen julkaisusarja *Lähivertailuja* on vuonna 2015 ehtinyt jo kolmenkymmenen vuoden ikään, ja tämä osa on sarjan kahdeskymmenesviides. Pitkään *Lähivertailut* ilmestyivät Suomen yliopistojen laitosten tai tiedekuntien toimitteina, kunnes mukaan tulivat 2000-luvun alkupuolella Tarton ja Tallinnan yliopistot. Vuodesta 2010, jolloin valmistui sarjan 19. osa, julkaisijana on ollut Viron soveltavan kielitieteen yhdistys, Eesti Rakenduslingvistika Ühing, ja sarjan nimi on muuttunut kaksikieliseksi: *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja*. Tällainen ratkaisu on ollut tarpeen artikkelikokoelmien julkaisuvakauden takaamiseksi. Samalla eri yliopistojen julkaisusarjoissa ilmestymisestä johtunut vaihteleva ulkoasu on muuttunut yhdenmukaiseksi.

Alkuvuosien ulkoasultaan vaatimattomat *Lähivertailut* olivat osaltaan merkki sodanjälkeisen hiljaiselon kauden päättymisestä ja Suomen ja Viron kielitieteilijöiden yhteistyön voimistumisesta sekä lisääntyvästä kiinnostuksesta viron kielen opettamiseen ja tutkimiseen. Turussa vuonna 1980 järjestetyn fennougristikongressin yhteydessä oli jo käyty epävirallisia keskusteluja suomalais-virolaisesta kielitieteellisestä tutkimushankkeesta, mutta varsinaisesti sellaisen valmisteluun ryhdyttiin keväällä 1982. Aloite oli peräisin Tampereen yliopistosta professori Heikki Paunoselta ja tutkija Valma Yli-Vakkurilta. Taustavaikuttajia oli Tampereella tuolloin toiminut viron lehtori Ellen Uuspöld.

Tutkimushankkeesta kiinnostuneille järjestettiin huhtikuussa 1982 Helsingin yliopiston eläintieteellisellä asemalla Tvärminnessä suunnitteluseminaari. Sen esitelmien ja keskustelujen perusteella todettiin, että tutkimuksessa olisi erotettava kaksi osakokonaisuutta: 1) suomen ja viron rakenteellinen vertailu ja 2) oppimisvaikeuksiin liittyvä virheanalyysi. Toimintamuodoiksi kaavailtiin muun muassa suomalais-virolaista pari- ja pienryhmätyöskentelyä, opinnäytetöiden teettämistä, virheaineiston keruuta sekä yhteisten seminaarien järjestämistä Suomessa ja Virossa. Tutkimushankkeen nimeksi vakiintui **Suomen ja viron kieliopillinen vertailu**. Hanke otettiin vuodesta 1984 Suomen ja Neuvostoliiton välisen tieteellis-teknillisen yhteistoimintakomitean kielitieteen työryhmän pöytäkirjaan. Tarkoituksena oli toteuttaa yhteistyötä

tutkijanvaihdoin sekä vuoroin Helsingissä ja Tallinnassa pidettävissä seminaareissa.

Yhteisseminaarien lisäksi järjestettiin Suomen yliopistoissa, yleensä niiden tutkimusasemilla, virheanalyysiseminaareja, joiden rahoituksesta vastasi isäntäyliopiston ohella Suomen Akatemia. Lähinnä taloudellisista syistä seminaareihin yhdistettiin jo aiemmin aloitetut Suomessa toimivien vironlehtorien neuvottelukokoukset. Seminaariesitelmissä käsiteltiin teoreettiselta ja käytännölliseltä kannalta suomen ja viron kielisuhteita sekä virheaineistoa, jota lehtorit olivat lukuvuoden mittaan keränneet.

Ensimmäinen suomalais-virolainen virheanalyysiseminaari (soomeesti keelevigade ühisseminar) toteutettiin Tampereen yliopiston järjestämänä Saarijärven Summassa toukokuussa 1983, ja sen esitelmäjulkaisu, jonka toimittamisessa teki päätyön Valma Yli-Vakkuri, on oikeastaan *Lähivertailujen* edeltäjä. Seminaariin osallistuivat suunnitteluryhmä Valma Yli-Vakkuri, Heikki Paunonen ja Seppo Suhonen, virheanalyysimenetelmien asiantuntija Kari Mäkilä ja Suomessa toimivat viron kielen lehtorit Virgi Jalakas, Karl Muru, Mart Mäger, Hoide Sikk, Ellen Uuspõld ja Haldur Õim sekä Hannu Remes.

Ensimmäinen *Lähivertailuja*-niminen julkaisu syntyi niiden esitelmien pohjalta, jotka pidettiin toukokuussa 1985 Joensuun yliopiston tutkimusasemalla Ilomantsin Mekrijärvellä järjestämässäni toisessa virheanalyysiseminaarissa. *Lähivertailuissa* virolaisten osuus keskittyi lähinnä virheaineistoon: *Soome üliõpilaste eestikeelsetest kirjanditest* (Ants Järv), *Eksimusi lauseehituses* (Peep Nemvalts), *Ortograafilistest vigadest* (Heldi Tamm) ja *Sagedasemaid käänamisvigu soome üliõpilaste eestikeelsetes kirjandites* (Jüri Valge). Suomalaisista osallistujista Eino Koponen käsitteli suomen ja viron objektia ja Päivi Rintala eräitä suomen ja viron deverbaliisia substantiivityyppejä. Minä tarkastelin eräitä viron verbien taivutustyypppejä suomeen verraten. Seminaarissa oli myös sen järjestämisessä avustaneen Valma Yli-Vakkurin esitelmä suomen kielen partitiivin ongelmista, mutta se ei kirjaseen sisälly. Alkuaan seminaarijulkaisujen tavoitteena oli sekä välittää tutkimustietoa suomen ja

viron suhteista että tarjota Suomessa vieraileville viron kielen lehtoreille virheanalyysiin perustuvaa apua opetukseen.

Toimitin ja kirjoitin itse koneella ensimmäisen *Lähivertailuja*, jossa on runsaat 80 sivua. Käytännön syistä kirja ilmestyi Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisusarjassa, kuten myös kahden seuraavan virheanalyysiseminaarin artikkelikokoelmat. Turun yliopiston silloinen apulaisprofessori Päivi Rintala esitti Mekrijärven seminaarijulkaisulle nimeä *Lähivertailuja*. Nimi on hyväksi havaittu, sillä sitä on käytetty vuosien varrella kuuden suomalaisen ja kahden virolaisen yliopiston sarjoissa ilmestyneissä julkaisuissa ja se on edelleen säilytetty Viron soveltavan kielitieteen yhdistyksen kustantamissa niteissä.

1980-luvun jälkipuoliskolla suomalais-virolaisia seminaareja järjestettiin vuosittain Suomen yliopistoissa ja niiden tutkimusasemilla: Turussa 1986, Hailuodossa (Oulu) 1987, Konnevedellä (Jyväskylä) 1988 ja Helsingissä 1989. *Lähivertailujen* toimittajia olivat niissä pidettyjen esitelmien pohjalta Päivi Rintala (kaksi julkaisua), Jüri Valge, Peep Nemvalts ja Tõnu Seilenthal. Helsingissä tilaisuuksien nimi vaihtui suomalais-virolaisesta virheanalyysiseminaarista kontrastiiviseksi seminaariksi. Tästä tilaisuudesta ei kuitenkaan ilmestynyt *Lähivertailuja*, mihin pääsyynä oli käytännön järjestelyistä huolehtineen viron lehtorin Tiit Kukkin yllättävä kuolema myöhemmin samana vuonna. Lähinnä vuoden 1990 fennougristikongressista johtui, että seuraava, Virroilla pidetty kontrastiivinen seminaari oli vasta syyskuussa 1991, jolloin Viro oli saanut itsenäisyytensä takaisin. Järjestäjänä oli Tampereen yliopisto. Vuonna 1992 seminaarit aloittivat uuden yliopistokierroksen, kun kokoonnuttiin jälleen Joensuun yliopiston tutkimusasemalle Mekrijärvelle.

Vuoteen 1991 asti *Lähivertailuja*-julkaisujen sivumäärä pysytteli alle sadan. Toimittamassani Mekrijärven toisessa seminaarikirjassa 1992 päästiin jo toiselle sadalle, ja muutamissa 2000-luvun alkuvuosien osissa ylitettiin 250 sivun määrä. Syynä oli tietysti 1990-luvulla kasvanut kontrastiivisten seminaarien osallistujajoukko ja samalla artikkelitarjonta. Ensimmäisiin viiteen *Lähivertailuja*-julkaisuun, Summassaaren julkaisu

mukaan lukien, sisältyy yhteensä 33 artikkelia, mutta seuraavassa viisikossa on jo viitisenkymmentä kirjoitusta. Tähänastinen maksimi on vuonna 2002 Joensuussa järjestetyn yhdistetyn VIRSU-konferenssin ja kontrastiivisen seminaarin julkaisussa *Lähivertailuja* 13 olevat 31 artikkelia.

Alkuvuosina, 1980-luvulla, *Lähivertailuiden* ahkerimpia kirjoittajia olivat virolaiset Ago Künnap, Peep Nemvalts, Tõnu Seilenthal ja Jüri Valge sekä suomalaiset Päivi Rintala, Kalevi Wiik ja Hannu Remes. On muistettava, että neuvostoaikana virolaisten oli kotimaassaan yleensä työlästä ja hidasta saada kirjoituksiaan painettaviksi. *Lähivertailuja* sen sijaan tarjosi suhteellisen nopean julkaisukanavan.

Kolmen vuosikymmenen aikana ilmestyneet *Lähivertailuja*-julkaisut sisältävät merkittäviäkin tutkimustuloksia ja muodostavat kaikkiaan laajan ja monipuolisen, joskin varmaan hieman epätasaisen viron ja suomen kielisuhteita tarkastelevien artikkelien kokoelman. Ne tarjoavat myös apua lähisukuisen kielen opetukseen ja opiskeluun. *Lähivertailuille* on täysi syy toivoa menestystä ja pitkää ikää!

Aiheesta enemmän

- Punntila, Matti 1997. Soome ja eesti keele kontrastiivne uurimine. [‘Contrastive studies of Finnish and Estonian.’] – Riho Grünthal, Reet Kasik (Toim.). *Lähivertailuja* 9. Castrenianumin toimitteita 53. Helsinki: Helsingin yliopiston uomalais-ugrilainen laitos, Suomalais-ugrilainen seura, 7–13.
- Remes, Hannu 2004. Kaksi vuosikymmentä kontrastiivisia seminaareja. [‘Two decades of the contrastive seminars.’] – Helena Sulkala, Heli Laanekask (Toim.). *Lähivertailuja* 14. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja 23. Oulu: Oulun yliopistopaino, 35–46.
- Remes, Hannu 2013. Virheanalyysistä Virsuun – kolme vuosikymmentä suomalais-virolaista yhteistyötä. [‘From error analysis seminars to Virsu.’] – Tiina Söderman (Toim.). *Keelemees Raimo Raag* 6. Eesti Keele Instituudi toimetised 15. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 66–76.
- Uuspõld, Ellen 2006. Meenutusi soome-eesti kontrastiivseminaride algusaegadest. [‘Reminiscences of the Finnish-Estonian contrastive seminars.’] – Helle

Metslang, Siiri Soidro (Toim.). Lähivertailuja 16. Tallinna Ülikooli eesti filoloogia osakonna toimetised 7. Tallinn: TLÜ kirjastus, 9–12.

Yli-Vakkuri, Valma 1988. Viisi vuotta virheanalyysia. [‘Five years of the seminars on error analysis.’] – Peep Nemvalts, Päivi Rintala (Toim.). Lähivertailuja 3. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 34. Turku: Turun yliopisto, 60–65.

Finnish-Estonian Close Comparisons: How the story began

HANNU REMES

University of Eastern Finland

The year 2015 marks the 30th anniversary of the first Finnish-Estonian collection of articles with the title *Lähivertailuja* ('Close Comparisons'). A publication series of a rare kind ensued: the *Lähivertailuja* volumes have since then appeared within the proceedings of six Finnish and two Estonian universities. Nowadays, the series has a bilingual title (*Lähivõrdlusi. Lähivertailuja*) and it is published by the Estonian Association for Applied Linguistics. This volume is already the 25th.

This paper takes a closer look at the intensification of the cooperation between Finnish and Estonian linguists in the 1980s, following the silent post-war years. At those times, a new research project on comparing the grammars of Finnish and Estonian was launched. The project worked on two main sectors: 1) contrastive studies on the structure of Finnish and Estonian, and 2) analysis of errors in connection with difficulties in language learning. Within the project, Finnish-Estonian seminars were organized in both countries. In Finland, those universities in which the Estonian language was taught have since 1983 organised error analysis seminars, in which the Finnish-Estonian linguistic relations were dealt with from both theoretical and practical points of view, also on the basis of material on learner errors which language lecturers had collected during the academic year. The first *Lähivertailuja* collection appeared in 1985, was edited by the author of this paper and based on proceedings from a seminar hosted by the University of Joensuu. In the first years, papers for the *Lähivertailuja* collections were mainly written by Estonian lecturers working in Finland and Finnish contrastive linguists, and the publications were of a fairly modest size. From 1989 on, the error analysis seminars were renamed to contrastive seminars. After the restoration of Estonia's independence, the number of participants at these meetings grew significantly, and article submissions for the *Lähivertailuja* series have increased both in number and in scope.

Keywords: language typology, second language acquisition, contrastive linguistics, error analysis, Estonian, Finnish

Hannu Remes
Linnanpolku 4
FI-87200 Kajaani
hannu.remes@uef.fi